

A zöldség-gyümölcs ágazat makrogazdasági környezetének stratégiai kérdései

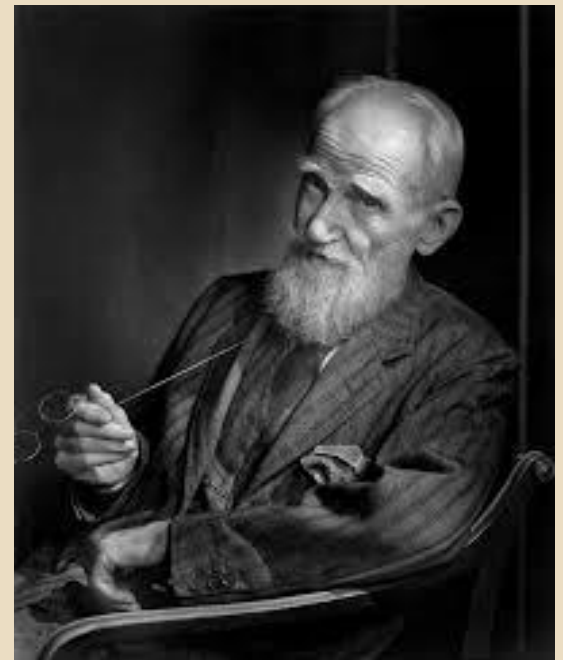
Előadó: Kapronczai István

FRUITVEB - TÉSZ-ÉSZ konferencia

Kecskemét, 2017. november 23.

„Az ésszerűen élő ember alkalmazkodik a világhoz. Az ésszerűtlenül élő ragaszkodik ahhoz, hogy a világot próbálja magához igazítani.”

(George Bernard Shaw)

Üzenetek:

**Használjuk ki az
agrökológiai
potenciált**

**Ami jó az
agrárgazdaság
egészének, az jó a
kertészetnek is**

**Történelmi esély az
ágazat
– benne a kertészet –
fejlesztésére!**

Üzenetek:

**Használjuk ki az
agröokológiai
potenciált**

Magyarország néhány naturáliában mért agrármutatója

Megnevezés	Mértékegység	1990	2016	1990=100%
Szántóterület	ezer hektár	4 713	4332	91,9
Zöldségtermelés	ezer tonna	2036	1626	79,9
Gyümölcsös	ezer hektár	95	93	97,9
Gyümölcsstermelés	ezer tonna	1444	755	52,3
Szőlőterület*	ezer hektár	139	75	54,0
Szőlőtermelés	ezer tonna	863	476	55,2
Erdőterület	ezer hektár	1 695	1941	114,5
Művelés alól kivett terület	ezer hektár	1 068	1928	180,5
Szarvasmarha létszám	ezer egyed	1 571	852	54,2
Sertés létszám	ezer egyed	8 000	2907	36,3
Tyúkállomány	ezer egyed	31 121	32027	102,9
Sertéshústermelés***	ezer tonna	1 290	587	45,5
Baromfihús termelés***	ezer tonna	434	490	112,9
Tehéntejtermelés***	millió liter	2 763	1890	68,4
Tojástermelés***	millió db	4 679	2555	54,6

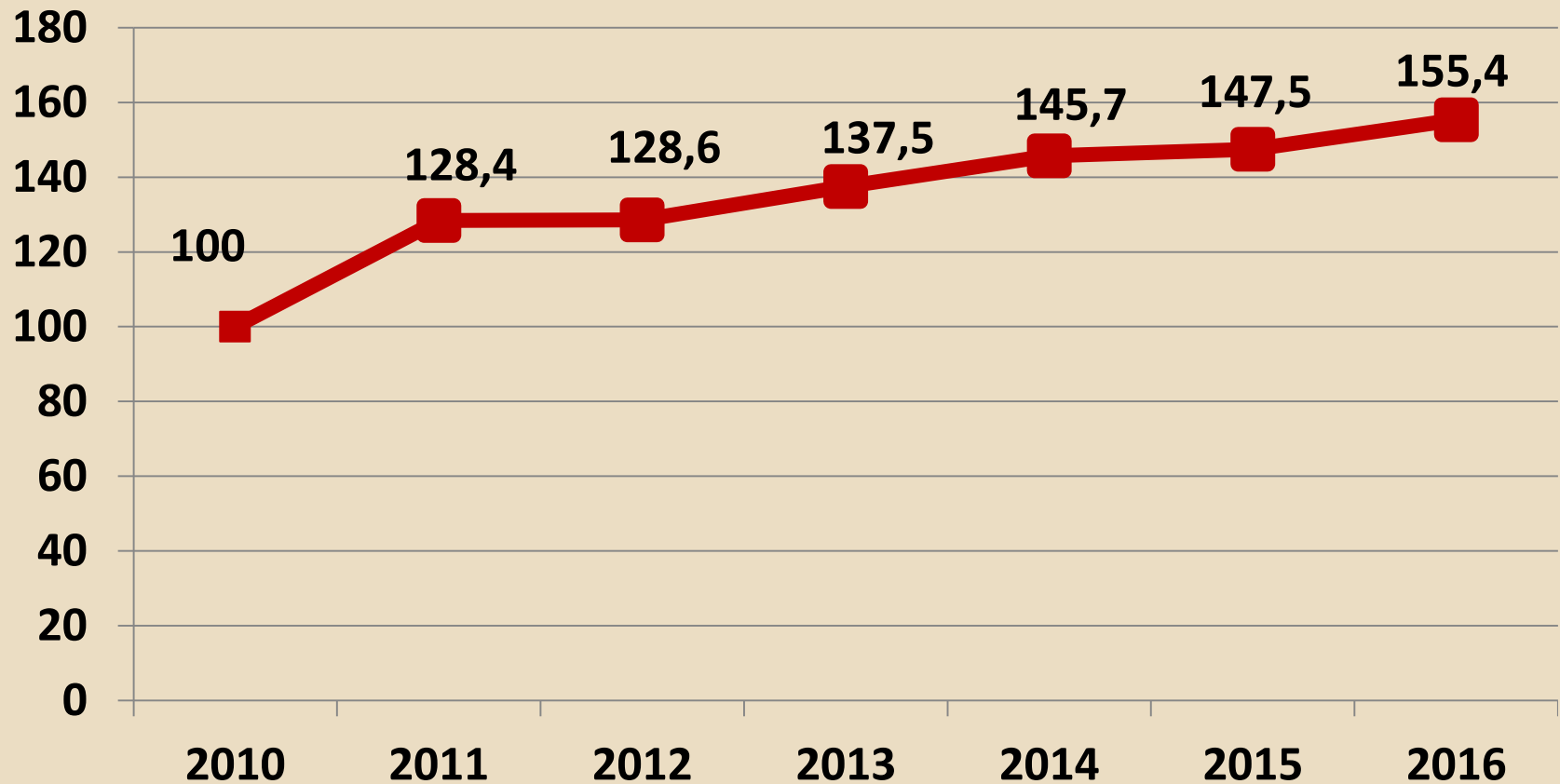
Forrás: KSH

*A 2001. évi szőlő összeírás jelentősen módosította a KSH által korábban becsült területet.

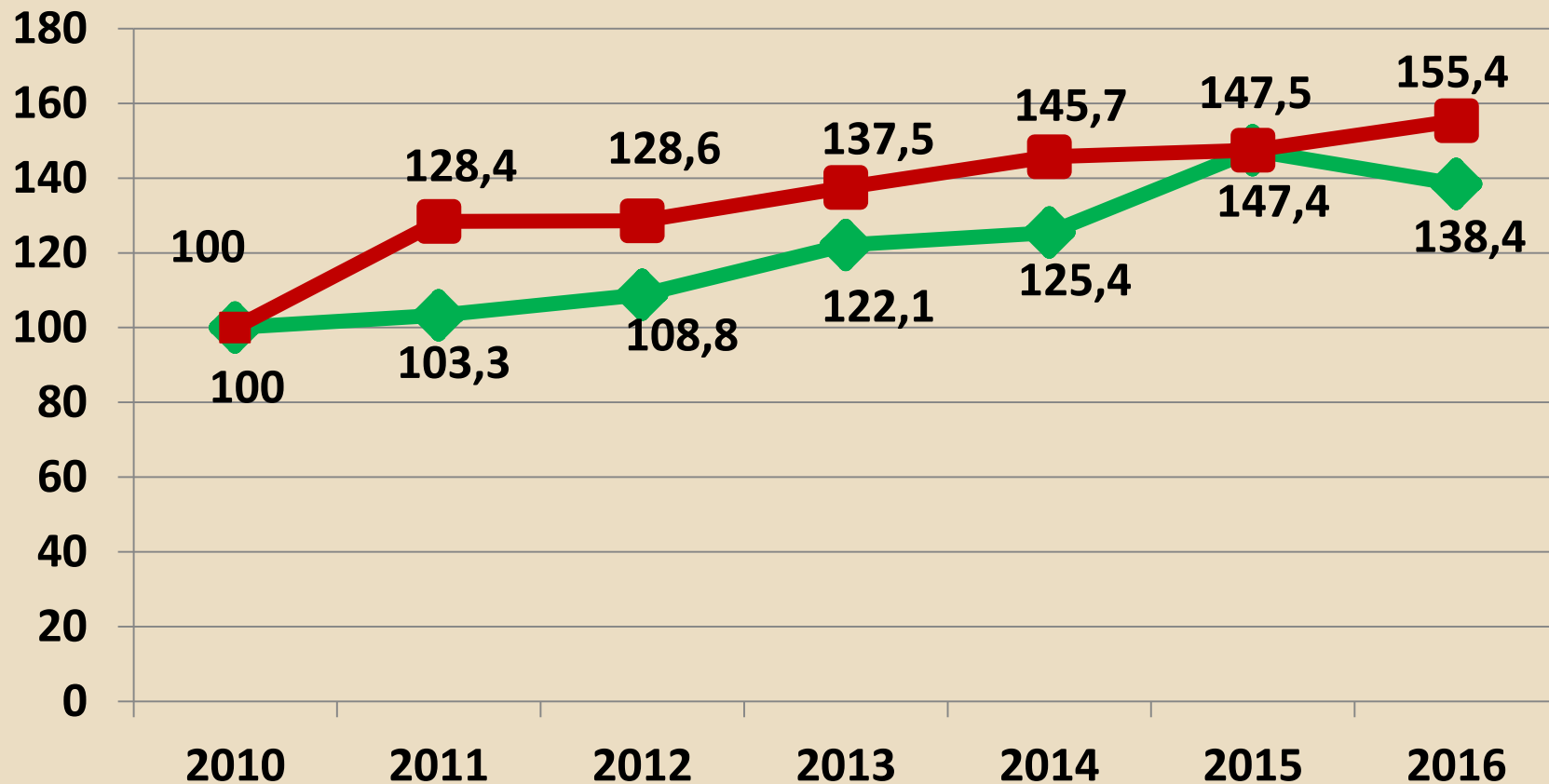
** A foglalkoztatottak száma 1990. év: becsült adat.

*** 2015. évi adatok

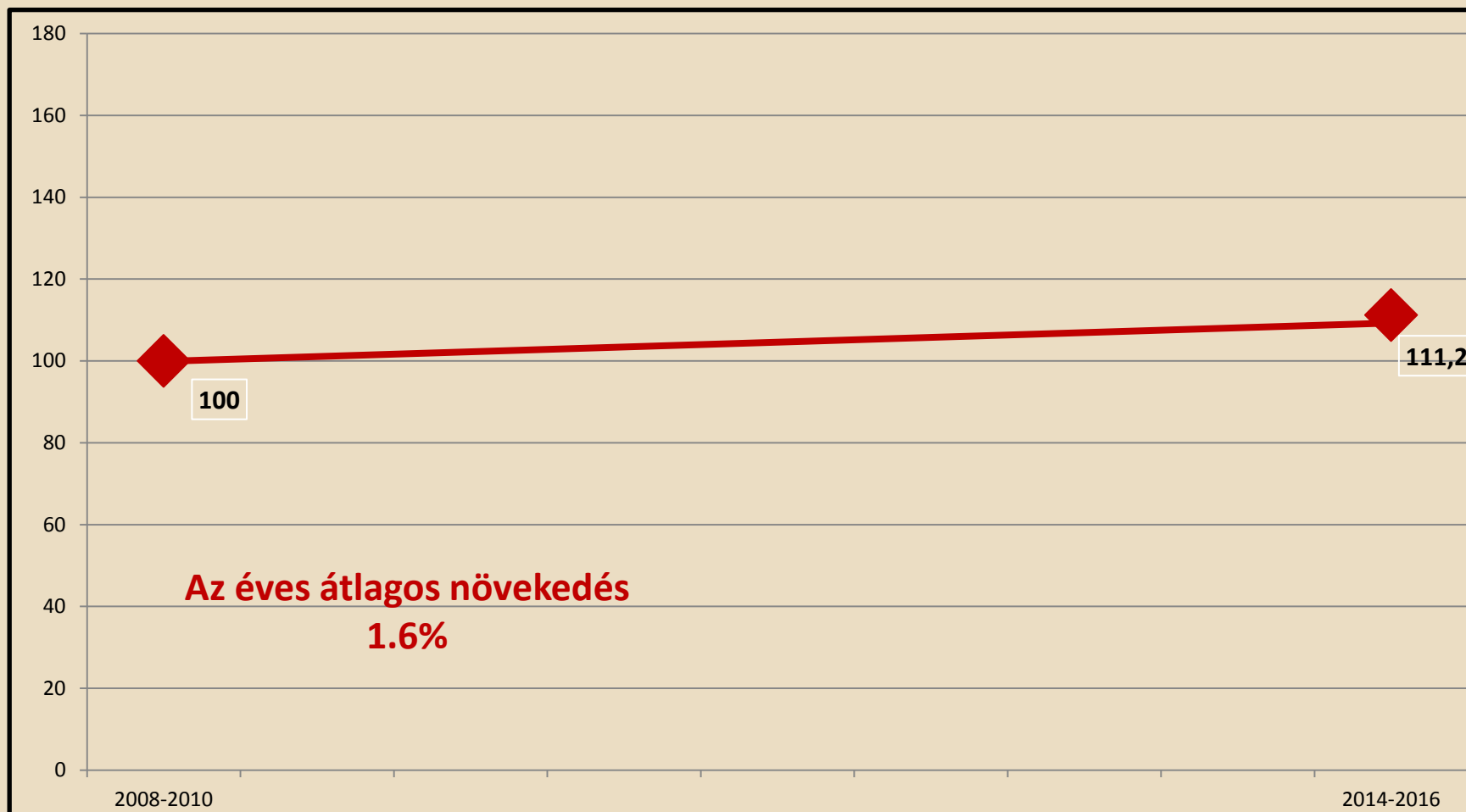
A mezőgazdaság kibocsátás indexének változása folyó áron (2010 = 100,0)

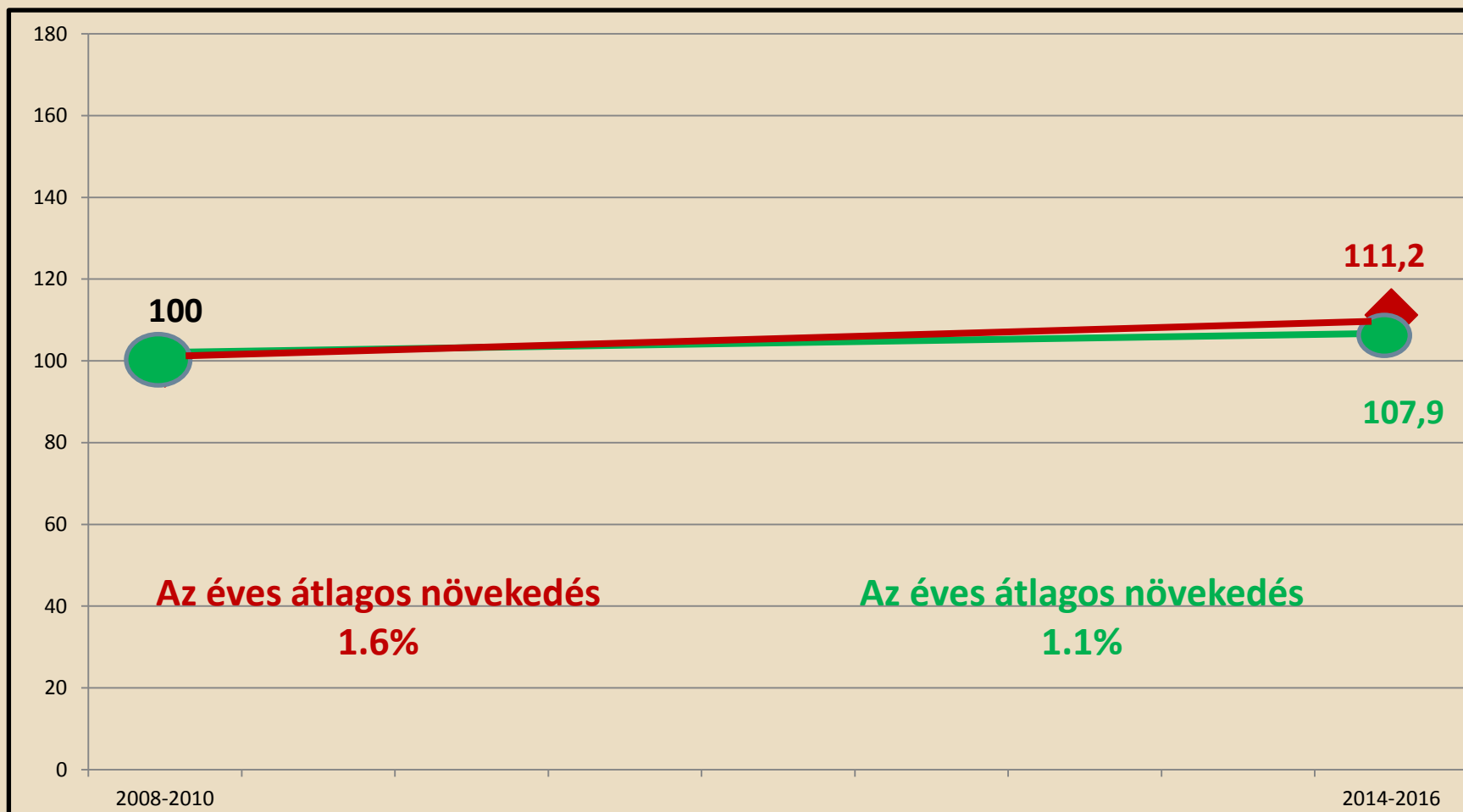
A mezőgazdaság és a kertészet kibocsátás indexének változása folyó áron (2010 = 100,0)

A mezőgazdasági kibocsátás indexének változása (2008-2010 = 100,0)

A mezőgazdaság és a kertészet kibocsátás indexének változása (2008-2010 = 100,0)

Stratégiai alapvetések

- Csak olyan agrárgazdálkodási mód követhető, amelyek harmóniát biztosít az ember (társadalom), a környezet (ökológia) és a gazdasági racionalitás (ökonómia) szempontjai közt!
- Csak abban az esetben és csak azokban az ágazatokban érdemes növelni a kibocsátást, amikor és ahol nemzetközi mércével mérve is versenyképesen tudjuk előállítani termékeinket, mindezt a környezeti értékek megőrzésével és piacunk is van!
- A magyar agrárgazdaság jövőjét közép- és hosszútávon is az Európai Unió keretei között lehet elképzelni!
- A hazai agrártermelés növelésének két megközelítése:
 - első megközelítésben: a rendszerváltást követően drasztikusan csökkent termelésnek a korábbi szintre való emelése;
 - ambiciózusabb irány: a fejlett mezőgazdasággal rendelkező uniós tagországokkal szembeni versenyhátrányunk leküzdése (ebben az esetben a cél az, hogy a területhasznosítás, a termelési színvonal az elkövetkező 10-15 év alatt érje el az EU-15-ök jelenlegi szintjét, ami jelenleg mintegy duplája a hazainak).

A stratégiai célok sarokpontjai

- Magyarország agrárgazdasága a jövőben 20 millió ember ellátására is képessé tehető.
- Még markánsabb nettó agrárexportőr ország lehetünk, mert gazdaságosan és a környezet rombolása nélkül is mintegy kétszer annyi élelmet leszünk képesek előállítani, mint az ország hazai szükséglete.
- Agrárexportunk 10-15 év múlva – jelenlegi árakon számolt 7-8 Mrd eurós pozitív szaldó mellett – megközelíti a 15 milliárd eurós nagyságrendet.
- A feldolgozott termékek arányát 70-80 százalékos, ezen belül a másodlagosan feldolgozott termékekét az 50-60 százalékos tartományba emelkedhet.

A stratégiai célok teljesülésének feltételei – 7+1 kiemelt feladat

1. Célkeresztben a versenyképesség az életképesség.
 2. Stratégiai együttműködések, integrációk erősítése a termékpályákon.
 3. A földbirtok-politika ne legyen elbizonytalanító hatású.
 4. A mezőgazdasági öntözés, a vízgazdálkodás fejlesztése.
 5. Az üzemi transzparencia megteremtése, az őstermelői státusz problematikájának megoldása.
 6. A horizontális versenyhátrányok felszámolása, a közteherviselés, az adópolitika arányosítása.
 7. A humánkapacitás fejlesztése (foglalkoztatás, munkahelyteremtés, generációváltás, szakképzés és felsőoktatás, szaktanácsadás).
- +1 Az élelmiszer-feldolgozás a termékpályák leggyengébb láncszeme!

Üzenetek:

**Ami jó az
agrárgazdaság
egészének, az jó a
kertészetnek is**

1. Célkeresztben a versenyképesség az életképesség.

- A zöldség-gyümölcs szektor méltatlan sorsát sem a külső objektív körülmények, sem pedig hazai adottságaink nem indokolják. A külpiacokon érzékelhető a folyamatosan növekvő, az egyre igényesebb termékek felé forduló kereslet. A piac adott, a lehetőségek elszalasztása elsősorban a gyenge versenyképességünkből fakad.
- Az exportpiacok bővítése és a hazai fogyasztók megtartása illetve visszanyerése, de a foglalkoztatás fenntartása is a hatékonyság növelését igényli.
- A jövő agrárpolitikájának a versenyképességet kell előtérbe állítania. Ennek elsődleges indoka, hogy a fenntartható foglalkoztatás feltétele is elsősorban a hatékonyság, a nemzetközi versenyképesség.
- Nem feltétlen minden gazdaságnak kell versenyképesnek lennie Mezőgazdasági vállalkozásoknak akkor is van jövőjük, hosszú távon akkor fenntarthatóak, ha – biztosítva tulajdonosaik és dolgozóik megélhetését – életképesek. Az életképességi kategória is feltételezi a megújulást, az innovációt.
- Az uniós forrásokat hatékonyabban kellene felhasználni, az igénytelen termelés irányába ható támogatásokat a termelési színvonalhoz is kötni kellene ezzel megakadályozva a piaczavaró, versenyképtelen vállalkozások konzerválását

2. Stratégiai együttműködések, integrációk erősítése a termékpályákon

- Elkerülhetetlen, hogy az élelmiszerek útját a jövőben a szántóföldtől a fogyasztó asztaláig integrált rendszerek fogják át, amelyekben a feldolgozó és a kereskedelmi láncok követelményei, szabványai még inkább meghatározóak lesznek (részben már ma is azok).
- Kívánatos, ezért támogatandó, hogy a termelői szervezetek, illetve a feldolgozóipar töltsenek be integráló szerepet.
- Nem a szervezetek számának a növelése a cél, hanem a termelői szervezetek által koordinált, integrált termelés arányának a növelése, az eredményes működéshez szükséges tudás és infrastruktúra létrehozása. El kell érni, hogy a főbb mezőgazdasági termékek legalább 40-50 százalékának „piaci sorsa” termelői koordinációban dőljön el.
- A kormányzatnak már rövidtávon célszerű foglalkoznia egy integrációs törvény elkészítésének lehetőségével. Ennek keretében a piaci szereplők szerveződését első sorban az önkéntességre alapozva és a legalább 3 éves szerződéses kapcsolatoknak nyújtandó speciális kedvezményekkel indokolt segíteni.

3. A földbirtok-politika ne legyen elbizonytalanító hatású (I.)

A földforgalmi törvény pozitív hozadéka elsősorban társadalmiak:

- A vidéki családi közösségek termelési közösségként történő megszerveződése.
- A helyi vállalkozások gyarapodása.
- A közepes méretű agrárüzemek terjedése.
- A regionális élelmiszergazdaság bővülése.
- A földforgalom és földhasználat spekulatív elemeinek korlátozása.

A földforgalmi törvény negatív externáliái elsősorban gazdaságiak:

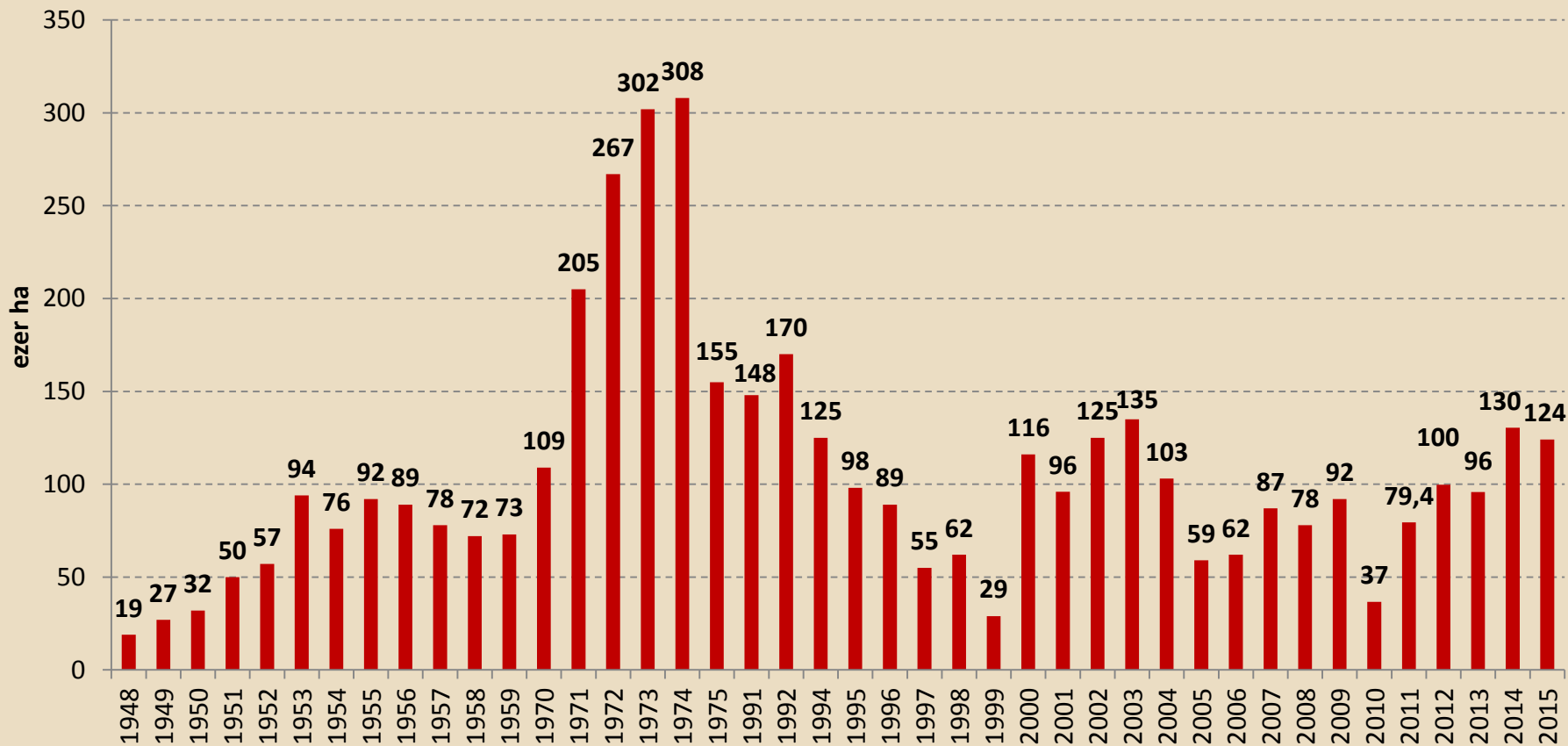
- Csökkenti az állatállományt.
- Mérsékli a foglalkoztatást.
- Vagyonvesztést okoz.
- Mindezek miatt korlátozza az ágazat gazdasági teljesítménynövekedését.

3. A földbirtok-politika ne legyen elbizonytalanító hatású (II.)

- Hosszú távra stabilnak remélt birtokpolitika kell.
- Neheztse egy másik tagország polgárainak, vagy gazdasági társaságainak termőföld vásárlását (ez csak akkor egyeztethető össze a közösségi joggal, ha a korlátozás közérdekkel indokolható).
- A jogi személyek teljes tulajdonszerzésének tilalma – valószínűleg – ellentétes a közösségi joggal. A birtokpolitikai célok az üzemszabályozáson, az üzemi méretek korlátozásán és a szigorú hatósági engedélyezési rendszeren keresztül mégis érvényesíthetők.
- A birtok-politikának a birtokkoncentrációt is ösztönöznie kell, amelyet a földcserék intézményes rendszere segíthet elő. Hatékony birtokrendezési szabályrendszer kidolgozására van szükség, amely az állami pénzügyi eszközökkel ösztönzött programos, de önkéntes alapon működő birtokrendezési célú cseréken alapul.
- A részarány tulajdon esetében a közös földterületből 1-2 AK-val vagy néhány százalékkal (pl. kevesebb, mint 5 százalék) rendelkező részarány tulajdonosok ne hiúsíthassák meg az egész birtokról a bérleti, vagy adásvételi szerződést.
- A bérleti díjak irreális emelkedésének, az ágazatban képződő jövedelem, illetve a támogatás „kiszivattyúzása” gátat kell szabni, amit irányadó bérleti díj meghirdetésével célszerű megtenni. Indokolt a minimális haszonbérleti idő bevezetése és 5-7 évben történő meghatározása.

4. A mezőgazdasági öntözés, a vízgazdálkodás fejlesztése (I.)

Az öntözött terület nagyságának változása Magyarországon

Forrás: KSH Stadat

4. A mezőgazdasági öntözés, a vízgazdálkodás fejlesztése (II.)

- A jelenlegi hazai öntözési helyzet nemzetközi összehasonlításban is tarthatatlan.
- A lehetőségek és az igények alapján hosszú távú stratégiai célként lehet megfogalmazni 400-600 ezer hektár öntözhető terület elérését.
- Az öntözővíz táblához történő vezetésének, illetve a víz visszatartásának és elvezetésének – állami koordinációval – csatornarendszerek kialakításával, nagyprojektekben kell megvalósítani, de ennek keretei közt a termelői-tulajdonosi szerepvállalásnak is meg kell jelennie.
- Ugyanakkor érdemi támogatásokat kell biztosítani a termelők részére az öntözés technikai feltételeinek biztosításához
- Az öntözés-fejlesztésre rendelkezésre álló pénzek nem ragadhatnak benn, nem kerülhetnek formálisan elköltésre!
- Csak olyan táblákon célszerű az öntözésfejlesztést ösztönözni, ahol a vízpótlás gazdaságos.

5. Az üzemi transzparencia megteremtése, az őstermelői státusz problematikájának megoldása (I.)

A gazdaságok termelési szerkezete üzemméret csoportok szerint (2013)

Üzemtípus	50 ha alatt		50-500 között		500 ha felett	
	száma	aránya (%)	száma	aránya (%)	száma	aránya (%)
Szántóföldi növénytermesztők	120 960	25,4	9 770	75,2	812	65,7
Szabadföldi zöldségtermesztők	7 598	1,6	151	1,2	14	1,1
Zöldség-hajtató gazdaságok	7 792	1,6	10	0,1	-	-
Gyümölcs-termesztők	39 896	8,4	224	1,7	3	0,2
Szőlő-termesztők	31 971	6,7	113	0,9	-	-
Húsmarha- és juhtartók	26 476	5,5	1 485	11,4	81	6,6
Tejtermelő tehenészetek	5 414	1,1	562	4,3	139	11,2
Sertéstartók	28 708	6,0	73	0,6	15	1,2
Baromfitartók	70 155	14,7	79	0,6	8	0,7
Vegyes gazdaságok	117 923	24,7	514	4,0	164	13,3
Nem besorolható gazdaságok	20 186	4,2	17	0,1	-	-
Összesen	477 080	100,0	12 999	100,0	1 236	100,0

5. Az üzemi transzparencia megteremtése, az őstermelői státusz problematikájának megoldása (II.)

- Kerülni kell minden olyan vállalkozási formát, amely gerjeszti a fekete-, vagy szürkegazdaságot, ezzel hátrányos helyzetbe hozva a törvényeket betartó, tisztességes agrárvállalkozásokat.
- A lehető legrövidebb időn belül meg kell szüntetni, illetve át kell alakítani az őstermelői kategóriát.
- Az őstermelői kategória jelenlegi formájának átalakítását lehetőleg úgy kell megtenni, hogy az kiváltsa egy új – kedvezményezett, de átlátható – gazdálkodási kategória, amelybe a jelenlegi őstermelők átirányíthatók. Erre leginkább alkalmasak a családi vállalkozók, vagy a családi gazdaságok tagjai lehetnek.

6. A horizontális versenyhátrányok felszámolása, a közteherviselés, az adópolitika arányosítása

- Rendkívül fontos az adórendszerrel szemben támasztott átláthatóság és egyszerűség követelménye, mindenképpen szükséges a különféle kategóriák és a hozzájuk kapcsolódó szabályok újragondolása.
- A mezőgazdaságban folytatni kell az áfa csökkentésének megkezdett folyamatát.
- Módosításra szoruló terület az egyéni gazdaságok adó-és járulékfizetési szabályozása.
- Az egyéni gazdaságokra vonatkozóan megfontolandó egy földalapon történő átalányadó-fizetési rendszer bevezetése.
- Nem indokolt kiterjeszteni ugyanakkor a földalapú adózást a társas vállalkozásokra, hiszen az a teljes adórendszer átalakítását igényelné.

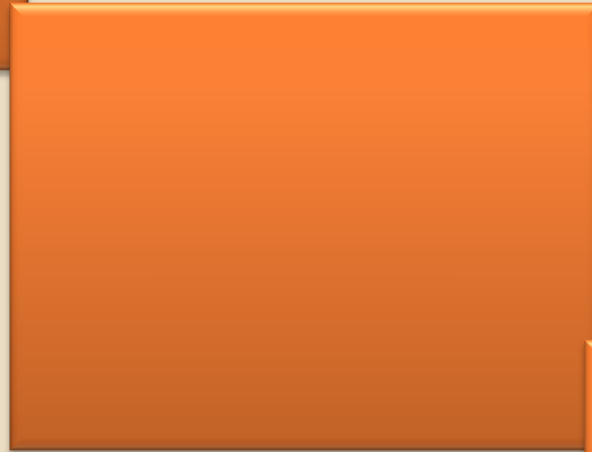
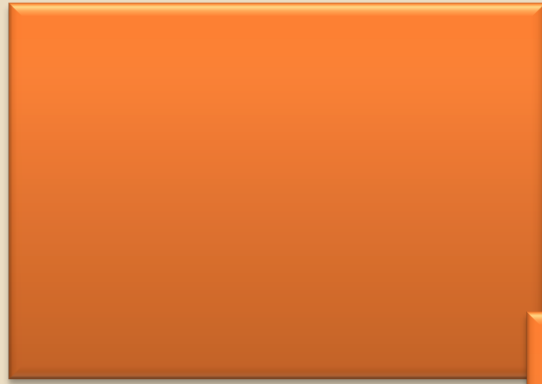
7. A humánkapacitás fejlesztése

- A mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszámának csökkenése hosszútávon megállíthatatlan folyamat.
- Egyes ágazatokban rövid- és esetleg középtávon viszont elképzelhető a létszám növelése is!
- Elsősorban a kertészetben vannak olyan ágazatok, amelyek jelentős fejlődése esetén várható a foglalkoztatás rövidtávú és érzékelhető bővülése.
- Az agrárgazdaságtól elvárható sikerekhez kiemelt fontosságú, hogy az egyes tevékenységi köröket – a betanított munkástól a mérnöki szintekig – versenyképes tudással rendelkező munkaerő lássa el.
- A gazdaságok, a vállalatok ma már „vadásznak” a korszerű ismeretekkel rendelkező jó szakemberekre. A minőségi szakmastruktúra javítása érdekében összhangot kell teremteni a munkaerőpiaci igények és a munkaerő kínálat között.
- Az agrárpolitikának esélyt kell teremtenie arra, hogy a fiatal gazdálkodók szerepe növekedhessen, képzettségük javulhasson, ezzel a legfrissebb tudás bekerülhessen a gyakorlatba, korszerű információs- és tudástranszferek működjenek. Támogatni kell az előregedő generáció gazdaságátadását a fiatalabb nemzedéknek

+1. Az élelmiszer-feldolgozás a termékpályák leggyengébb láncszeme

- Az élelmiszer termékpálya kritikus pontja Magyarországon ma is az élelmiszeripar, amelyik az európai uniós tagországokkal történő összehasonlításban még mindig komoly lemaradással küzd, elsősorban a hatékonyság területén.
- Kiemelt kormányzati figyelem az élelmiszer-feldolgozás támogatására!
- Szelektív támogatáspolitikát indokolt megvalósítani: azok a területek kapják a jövőben a támogatásokat, ahol a legnagyobb gazdasági előnyt lehet várni.
- A magyarországi élelmiszer-feldolgozás fejlődése sem mehet végbe anélkül, hogy a nagyobb cégek versenyképesebbé váljanak.
- A versenyképes méretű élelmiszeripari vállalkozásoknál elsősorban a nagy volumenű, jó minőségű tömegtermékek termelését célszerű ösztönözni, a mérethatékonysági előnyök kihasználására törekedve.
- A kis és középvállalkozások esetében a résziaci termékek termelésére és piacra juttatására is hangsúlyos figyelmet kell fordítani.
- A zöldség-gyümölcs ágazatban is kiemelt figyelmet érdemel az uniós források értelmes, szakmailag célirányos felhasználása korszerű hűtő és feldolgozó kapacitások létrehozására, beleértve a posztharvest központok kiépítését is.

Üzenetek:

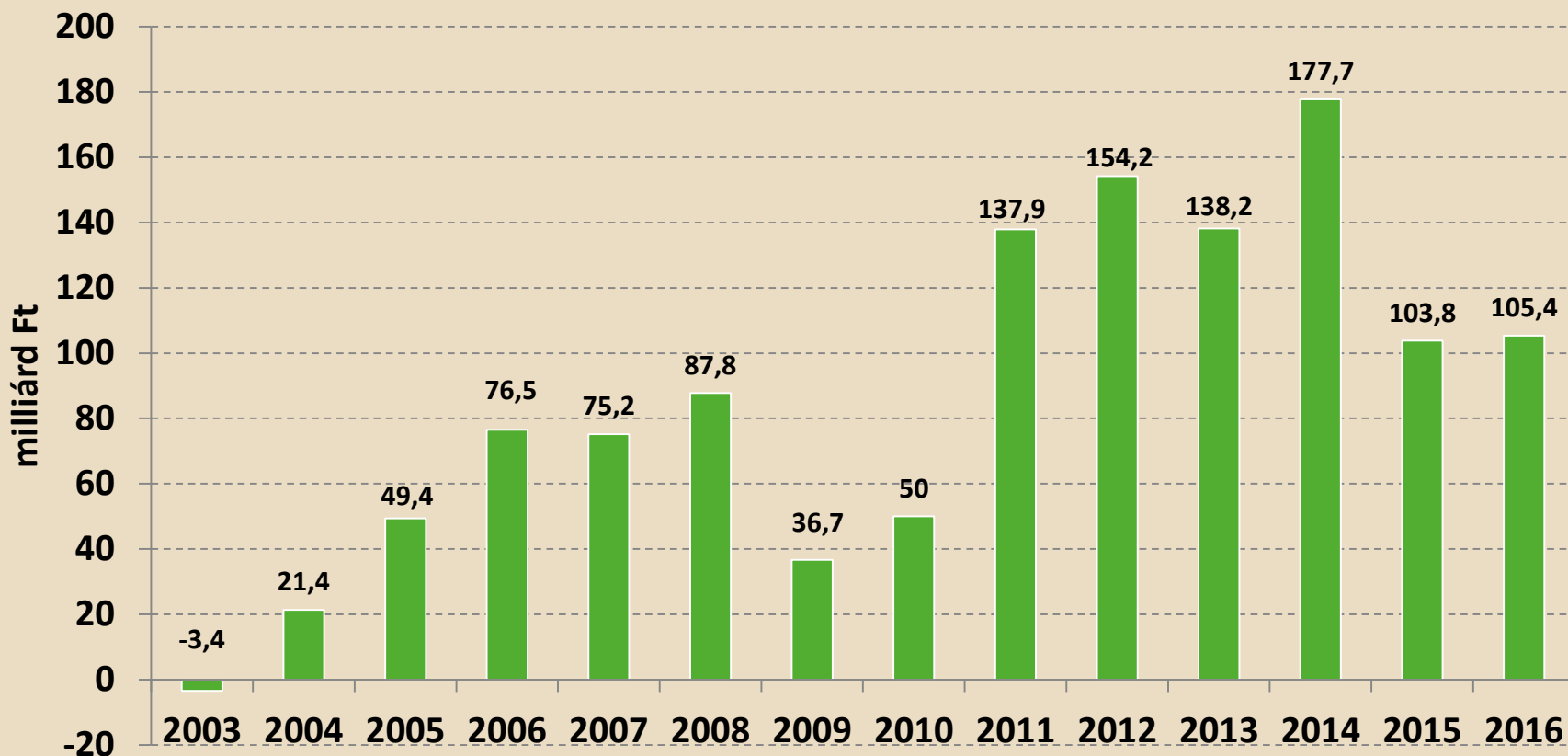

**Történelmi esély az
ágazat
– benne a kertészet –
fejlesztésére!**

**Nemzetközi összehasonlító elemzések
azt bizonyítják, hogy csak azok az
országokban fejlődött az
agrárgazdaság az elmúlt fél
évszázadban, ahol élénk volt az
innováció, ahol rendelkezésre álltak a
K + F források !**

- **Az innovációhoz**
 - ✓ ötletek és
 - ✓ szakmai tudás kell.
- **A források lehetnek:**
 - ✓ saját forrás;
 - ✓ hitel;
 - ✓ támogatás.

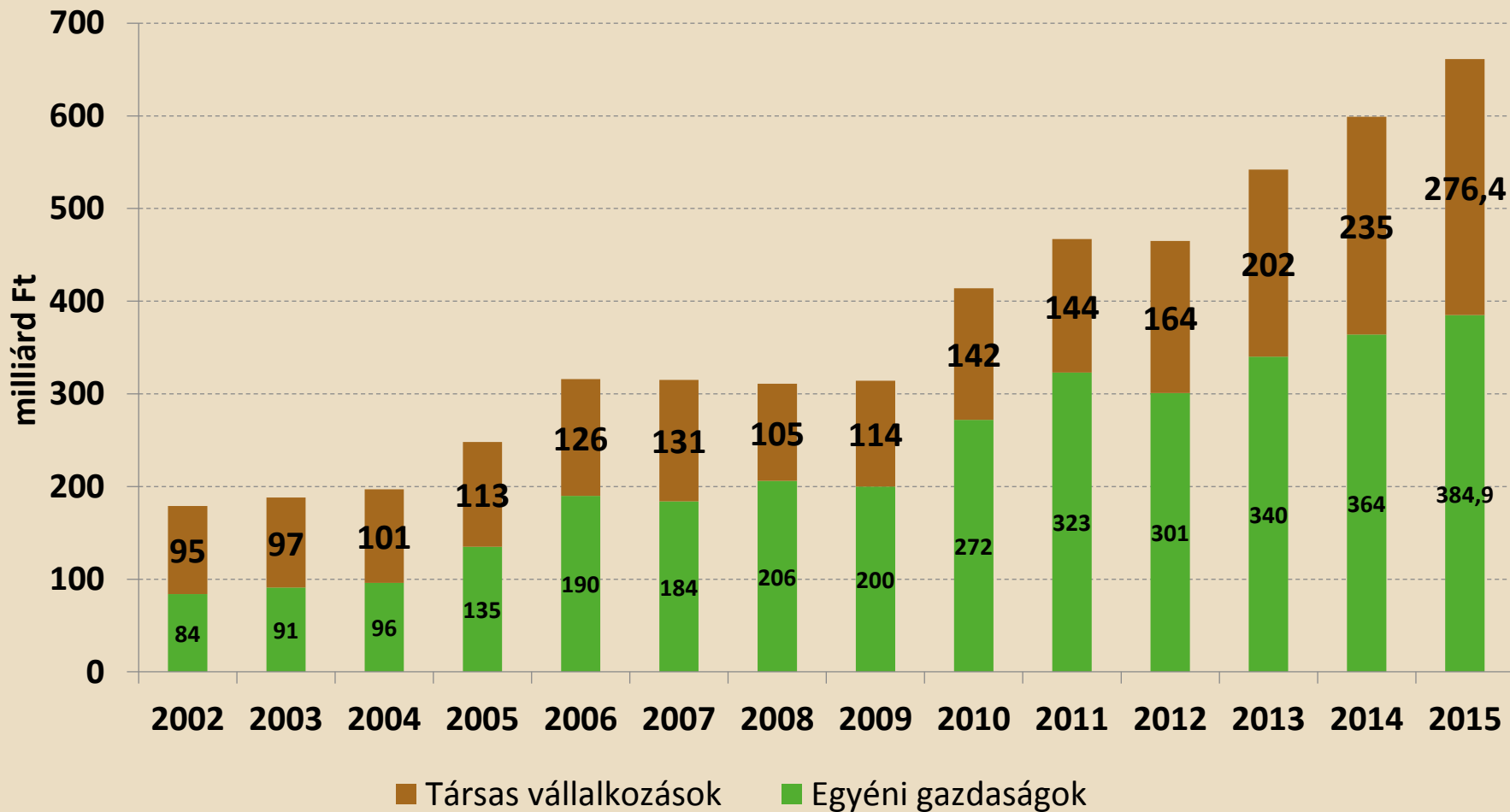
A mezőgazdasági vállalkozások adózás előtti eredménye*

* Az adóbevallást készítő gazdaságok adatai alapján

Forrás: NAV adatbázis

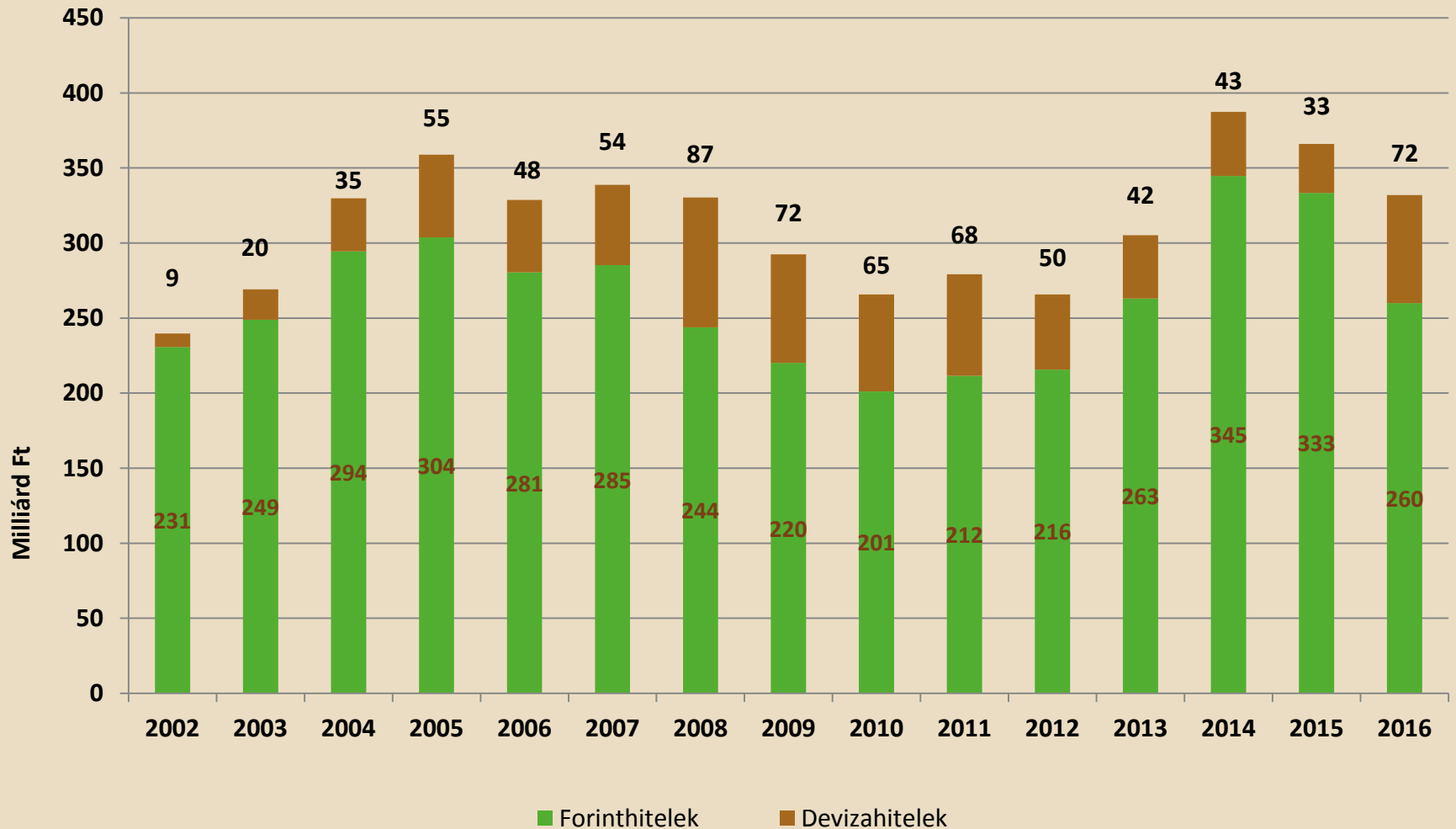
A mezőgazdasági egyéni és társas vállalkozások betétállományának* alakulása

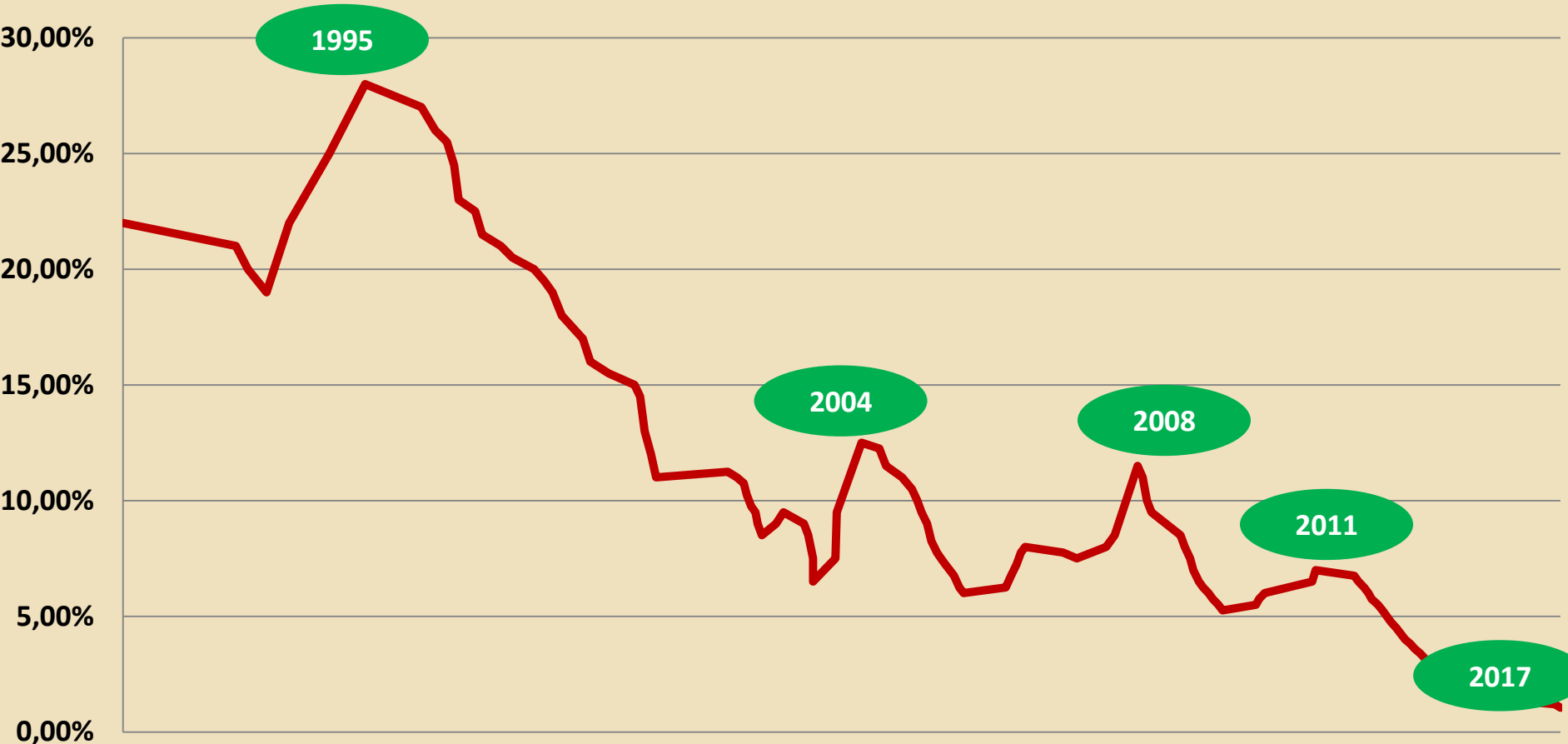
* A társas vállalkozások 2002-2007. évi adatai a Pénztár, csekkek állományának értékét is tartalmazzák.

Forrás: NAV és FADN adatok

A mezőgazdasági társas vállalkozások teljes hitelállományának alakulása

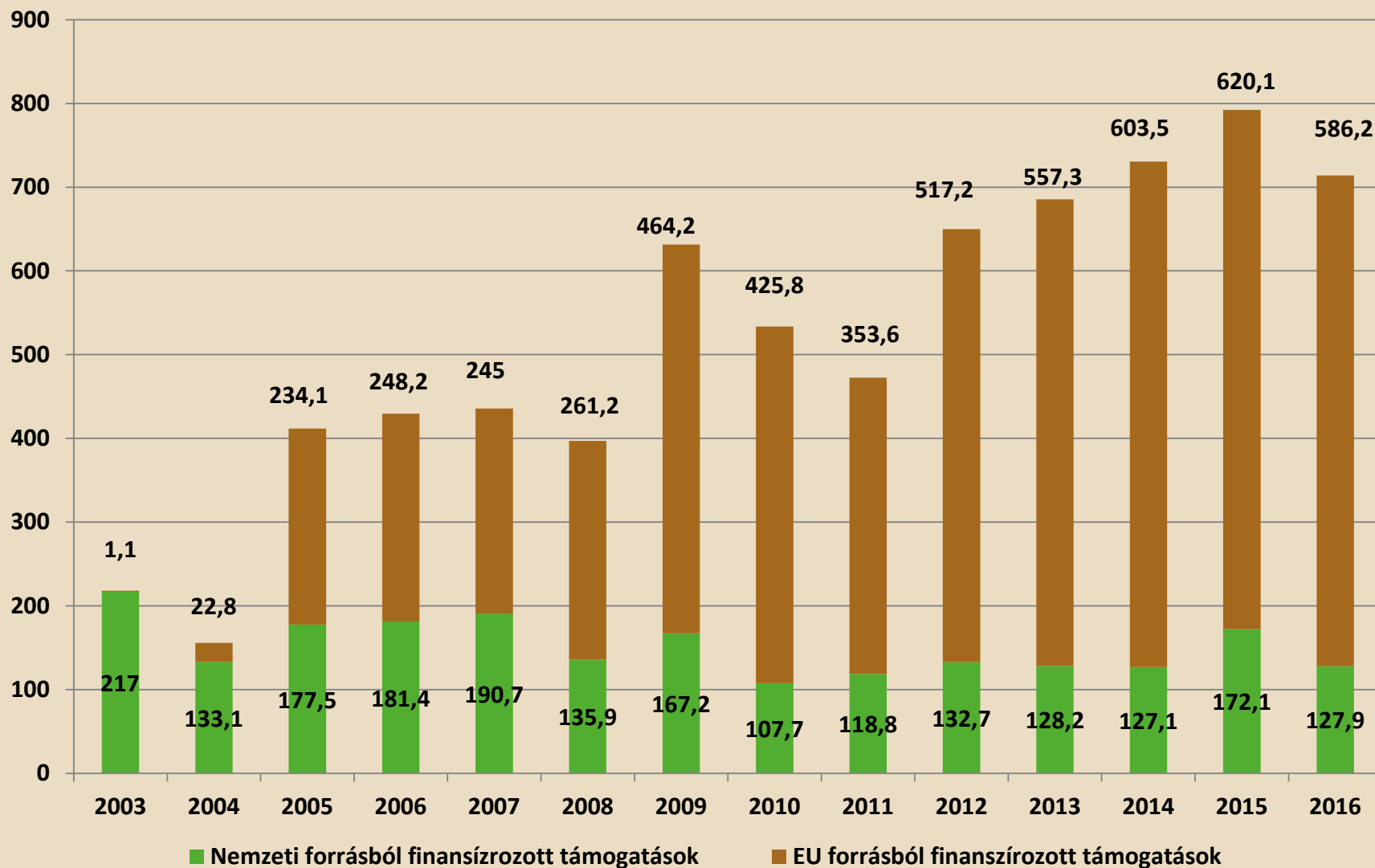

Jegybanki alapkamat alakulása

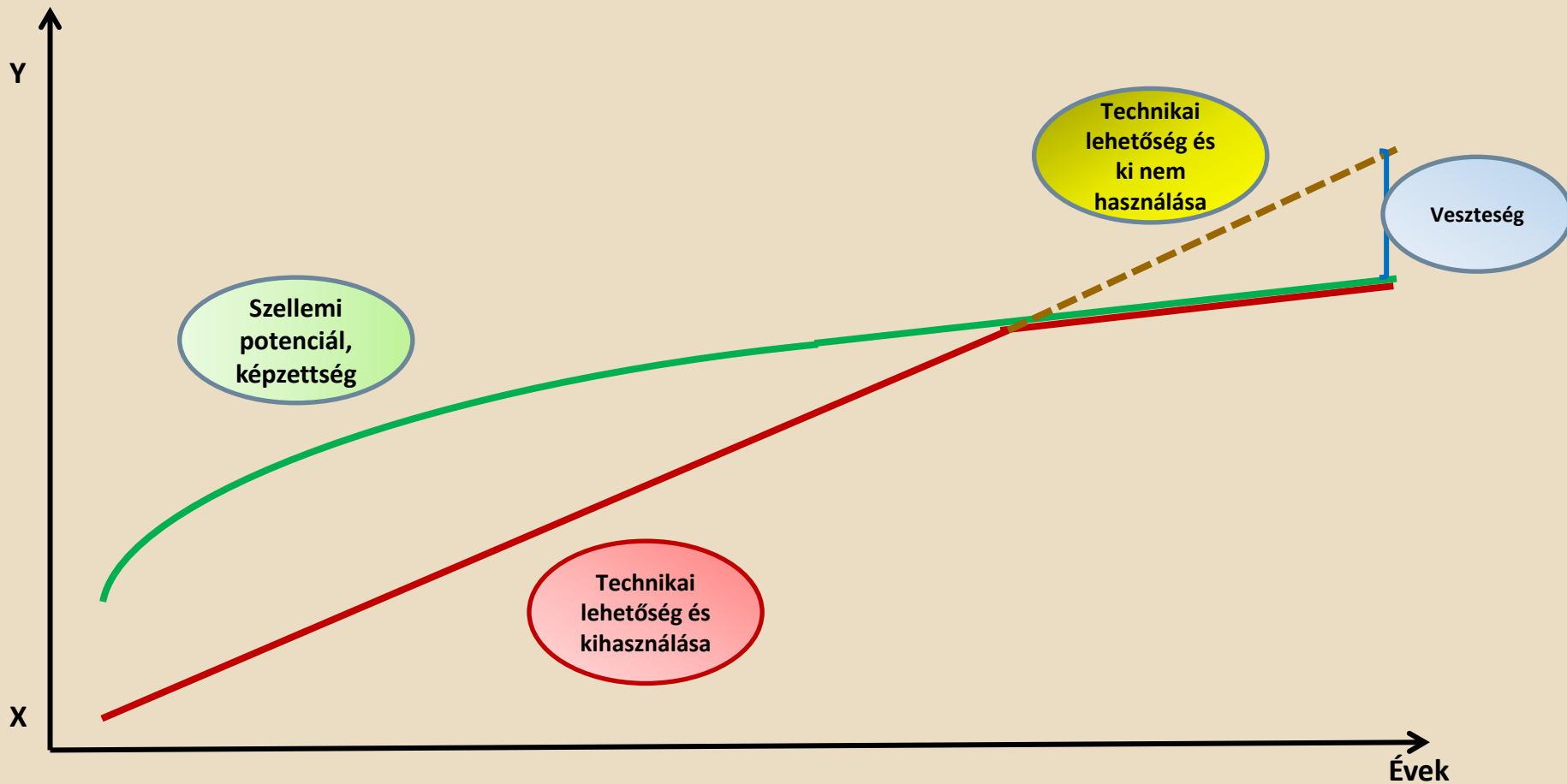
Forrás: MNB

Kifizetett agrártámogatások megoszlása

Forrás: VM + MVH adatok alapján
AKI számítás

A technikai előnyök kihasználásának lehetősége a képzettség függvényében

Cél – a tudás alapú versenyképesség

- A műszaki fejlesztésben meghatározó a gondolkodásmód.
 - Minél magasabb színvonalú a stratégiai gondolkodás a vállalkozások vezetésében, annál több és korszerűbb eszközt vesznek igénybe gazdálkodásuk színvonalának emelésére.
- A szakmailag és morálisan felkészült munkaerő nem áll kellő számban rendelkezésre.
 - Ennek hiányában a meghatározó vállalkozások a kevesebb – bár magasabb felkészültségű – munkaerőt igénylő high tech irányába fejlesztenek.
- Adott esetben az élenjáró technikát, technológiát igénylő tudást is külföldön veszik meg.
- Ugyanakkor a tudásalapú hatékonyság javítását hátráltatja, hogy a magyar termelők többsége nem akarja beismerni, hogy versenytársaik jelentősen megelőzték őket a piaci versenyben, nem hajlandó tanulni tőlük.

Konklúzió – a jövőt a jelenben alapozzuk meg

- A magyar mezőgazdaság az elmúlt 2-3 évtizedben nem volt olyan kedvező gazdasági kondícióban mint az elmúlt években, de ennek további erősödése nem várható.
- Az agrárgazdaságban felhalmozott forrásokat a jövő érdekében egy jól tervezett, hosszú távú stabilitást ígérő, fejlesztésorientált gazdaságpolitikával célszerű mobilizálni az elkövetkező években.
- Ennek megvalósítása történelmi lehetőség és történelmi felelősség.
- A hazai termelőknek fel kell készülniük arra is, hogy csökkenő támogatások mellett is talpon tudjanak maradni! Ennek pedig csak egy módja van: a hatékonyság javítása, a versenyképesség erősítése!
- Mit tegyenek ennek érdekében? Ki kell használni azokat a lehetőségeket, amelyek a fejlesztések, korszerűsítések, az innováció területén rendelkezésre állnak!
- Mi a kormányzat feladata? Hosszú távra stabilnak remélt agrárpolitikai környezet biztosítása, ellentmondásos, kockázati elemeket is tartalmazó kormányzati döntések mellőzése.

Köszönöm a megtisztelő
figyelmet!

